

Datum: 12 oktober 2022

Volgnummer: 2022-2023/01

Commissie voor Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken

Verbod op naaktfouilles bij minderjarigen

Advies met betrekking tot het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, met het oog op het invoeren van een registratie- en motiveringsplicht bij zogenaamde naaktfouilles¹

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van de reguleringen van fouilleren in het algemeen en naaktfouilles in het bijzonder.

Het voorzien in een algemene registratie- en motiveringsplicht bij naaktfouilles, en het vastleggen dat naaktfouilles enkel kunnen wanneer dat noodzakelijk en proportioneel is, is noodzakelijk.

Noch in de wet op het politieambt, noch in het voorliggend wetsvoorstel wordt een **specifieke regelgeving voor minderjarigen** uitgewerkt.

Dit is een gemiste kans, nu het internationaal regelgevend kader België verplicht een kindspecifieke aanpak voor minderjarigen te voorzien.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een **verbod op naaktfouilles** bij minderjarigen bij **administratieve of bestuurlijke aanhoudingen**. Daar kan het nooit.

Bij gerechtelijke aanhoudingen kan het enkel na **schriftelijke toestemming van de procureur** na een **individuele risico inschatting** met aandacht voor proportionaliteit en noodzakelijkheid, en met respect voor de waardigheid van het kind.

De fouillering moet altijd worden geregistreerd én gemotiveerd.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om bijkomend een **systematische controle uit te voeren** op de implementatie van de individuele risico inschatting en de bijhorende motivering in het proces-verbaal of in het register van vrijheidsberoving, zodat dit geen stijlfomule wordt.

Voorliggend wetsvoorstel ambieert een wijziging van de wet op het politieambt, maar dit volstaat niet. **Niet alle fouilles van minderjarigen worden uitgevoerd door politie.**

Ook in voorzieningen waar jongeren verblijven, zoals de gemeenschapsinstellingen, kunnen fouilles worden uitgevoerd. Voor volwassen gedetineerden is het gebruik van fouilles geregeld in de Basiswet. Deze is niet van toepassing op minderjarigen (tenzij verblijf in het Vlaams Detentiecentrum in Beveren), waardoor de fouilles gebeuren in een juridisch vacuüm, zonder controle.

¹ Dit advies werd op hun vraag op 8 juni 2022 bezorgd aan het Firm en het Comité P

Er is evenmin een specifiek wettelijk kader voor minderjarigen voorzien rond het onderzoek van de lichaamsholten, waarbij een bevel van de onderzoeksrechter noodzakelijk is.

Tot slot signaleren we dat fouilles waarbij de minderjarige wordt betast bovenop de kledij door hen als zeer ingrijpend ervaren worden. De impact van een naaktfouillering is nog groter.

1. Specifieke regelgeving voor minderjarigen is noodzakelijk

1.1. (Geen) wettelijk kader in België

Het uitvoeren van fouilles door de politie wordt in België geregeld in artikel 28 van de wet van 5 augustus 1992 op het Politieambt. Het gebruik van dwang door de politie wordt in België geregeld in art. 37 t.e.m. 38 van de wet van 5 augustus 1992 op het Politieambt.²

Volgens deze bepalingen moet elk gebruik van geweld steeds redelijk zijn en in verhouding tot het nagestreefde doel. Dat doel moet wettig zijn en op geen andere wijze te bereiken dan door het gebruik van geweld. Het onder dwang ontkleden en/of betasten van het lichaam valt volgens het Kinderrechtencommissariaat onder de noemer geweld.

Tot op heden is geen specifieke regelgeving voorzien voor situaties waarbij minderjarigen zijn betrokken.

1.2. Internationaal regelgevend kader verplicht specifieke wetgeving

België verbond zich ertoe de rechten van alle kinderen te beschermen door niet alleen het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, maar ook de drie facultatieve protocollen te ratificeren. Artikel 19 van het VN-Kinderrechtenverdrag stelt dat kinderen moeten worden beschermd tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld en mishandeling.

Hun recht op een kindspecifieke aanpak en bijzondere zorg moet dan ook worden vertaald naar het dagelijkse leven van minderjarigen, in het bijzonder bij contacten met de politie.

Dit werd overigens bevestigd door het **Europees Hof voor de Rechten van de Mens**, waarbij expliciet wordt gesteld dat politieambtenaren, wanneer zij in contact komen met minderjarigen, rekening moeten houden met hun **bijzondere kwetsbaarheid**, en een verhoogde waakzaamheid en zelfbeheersing aan de dag moeten leggen.

Ook in VN-resoluties lezen we dat minderjarigen nood hebben aan een juridisch kader dat rekening houdt met hun specifieke kwetsbaarheid. We verwijzen naar de Havana Rules, die duidelijk bepalen dat het gebruik van dwang en geweld ten aanzien van minderjarigen niet alleen uitzonderlijk moet zijn, maar ook dat ze geen vernederende effecten mogen hebben, en erg beperkt toegepast mogen worden.

Dit geldt ook voor fouilles.

² Wet op het politieambt dd. 5 augustus 1992, B.S.22 december 1992

Op VN-niveau bepalen de **Nelson Mandela Rules** dat het gebruik van fouilles wettelijk geregeld moet zijn . Een aanbeveling van de Raad van Europa specificeert dat dit zeker ook voor minderjarige delinquenten het geval moet zijn .

2. Verbod op naaktfouille bij minderjarigen

Mijn zoon en zijn vriend zijn vorige week door de politie in burger staande gehouden op straat. Ze waren op weg naar het station. Hun ID werd gevraagd, ze werden eerst bovenop de kledij gefouilleerd en vervolgens werd gevraagd om hun zakken leeg te maken. Eén van hen had een klein zakje weed mee. De hoeveelheid was verwaarloosbaar. Vervolgens werden ze op straat verplicht hun broek te laten zakken, werd de onderbroek kapot gescheurd om te controleren of ze niets onder de genitaliën bij hadden. Nadien mochten ze hun tocht verder zetten naar het station. De jongens zijn hier ontzettend van aangedaan. Hun geloof in en respect voor de politie is weg. Ik heb de klachtenprocedure bij de politie gestart maar wou dit ook aan jullie signaleren met de vraag dit op te volgen vanop de zijlijn. (vader van Mika, 14 jaar)

Ik contacteer het Kinderrechtencommissariaat omdat ik als professional in contact sta met enkele jongeren die verblijven op een doortrekkersterrein. Onlangs was er politiecontrole. De meisjes waarmee ik sprak vertelden allen dat ze mee werden genomen naar de sanitaire blokken en gefouilleerd werden. Eerst bovenop de kledij, daarna moesten ze alle kleding uitdoen. Hun slip en topje mochten ze aanhouden maar ze moesten dit wel even naar beneden doen omdat er gecheckt werd dat ze niets verstopt hadden bij de intieme lichaamsdelen. Dat is toch wat we vermoeden dat de politie naar iets op zoek was want veel info is er niet gegeven. De meisjes zijn tussen 7 en 17 jaar oud. Ze zijn nog steeds in schok als ze me dit verhaal vertelden. Waar kan ik samen met hen hiervoor klacht indienen?

Een algemeen verbod op het naakt fouilleren van minderjarigen is vanuit kinderrechtenperspectief een noodzaak.

Eventuele uitzonderingen moeten wettelijk zeer specifiek omlijnd worden, en aan bijzondere criteria voldoen.

3. Uitzondering bij gerechtelijke aanhouding

De politie voerde een identiteitscontrole uit op het skatepark. Er was niets specifiefs gaande maar regelmatig komt de politie controleren omdat jongeren daar samenkomen. Het groepje van mijn zoon werd ook gefouilleerd. Ze werden verplicht hun zakken leeg te maken en vervolgens gebeurde de fouillering bovenop de kledij. Mijn zoon had een pakje lange blaadjes bij. Hierop werd hij meegenomen naar het bureau. Hij diende zich helemaal uit te kleden en ook een paar keer door de knieën te buigen. Hij vond dit zeer vernederend. Hierna mocht hij vertrokken. De politie zei al lachend: "dat zal je nu wel leren nog met lange blaadjes rond te lopen." Ik belde na dit verhaal te horen naar de politie. Ik kreeg te horen dat de naaktfouille wettelijk was omdat het bezit van lange blaadjes kon wijzen op drugshandel. Ze begrepen wel dat ik dit niet proportioneel vond maar daar wilden ze verder niet over discussiëren. (moeder van Lars, 15 jaar)

Indien het uitzonderlijk noodzakelijk is een naaktfouille bij minderjarigen uit te voeren, dient deze te voldoen aan de criteria uit de Mandela rules³ die ook in het wetsvoorstel worden geëxpliciteerd: met respect voor de waardigheid, met aandacht voor proportionaliteit en noodzakelijkheid en steeds vergezeld gaand van een registratie, met inbegrip van de motivatie voor de fouille.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor **de naaktfouille steeds te koppelen aan de voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de Procureur des Konings**.

Specifiek benadrukt het wetsvoorstel het belang van een individuele risico-inschatting: naaktfouilles mogen nooit systematisch gebeuren. Dit is conform internationale regelgeving en lijkt ons een stap vooruit.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt wel om bijkomend een systematische controle uit te voeren op de implementatie van de individuele risico inschatting en de bijhorende motivering de registratie, zodat dit geen stijlformule wordt. De initiatiefnemers van het wetsvoorstel verwijzen alvast naar het belang van dergelijke controle. Om controle mogelijk te maken, zou bij het registreren en analyseren van de gegevens de parameter “minderjarigheid” duidelijk moeten worden bijgehouden.

4. Fouille enkel door politie?

“Bij aankomst in de gemeenschapsinstelling werd ik gefouilleerd. Het voelde vernederend. Ik vond het ook niet nodig, want daarvoor was ik al gefouilleerd door de politie.” (jongere gemeenschapsinstelling).

Minderjarigen worden ook vaak (naakt) gefouilleerd door andere dan politiemensen. Voorliggend wetsvoorstel gaat niet in op andere fouilles dan naaktfouilles en regelt niet de fouilles die door anderen dan politiebeambten worden uitgevoerd. We bevelen aan om, ook op het niveau van de deelstaten, na te denken of (naakt)fouillering van minderjarigen behoort tot het monopolie van de politie of dat deze ook elders mag uitgevoerd worden en zo ja, door wie: enkel door een arts of ook door bijvoorbeeld het personeel van gemeenschapsinstellingen?

5. Ga naast deze specifieke regelgeving voor een algemene kindtoets in het politiewerk

De goedkeuring van dit wetsvoorstel en vervolgens de correcte implementatie zou er in elk geval toe moeten leiden dat de hierboven geciteerde casussen definitief tot het verleden behoren. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt dat dit wetsvoorstel het startpunt is van een **brede hervormingsbeweging om de relatie tussen politie en minderjarigen te verbeteren**.

Om tegemoet te komen aan artikel 3 van het VN – Kinderrechtenverdrag, dat stelt dat het belang van kind altijd de eerste overweging moet zijn, is het noodzakelijk **politieagenten beter op te**

³ Mandela Rules, art. 50-51

leiden in situaties waarbij minderjarigen betrokken zijn. Vorming rond omgaan met agressie met het oog op de-escalatie is hierbij onontbeerlijk.

Artikel 19 van het VN-Kinderrechtenverdrag voorziet dat kinderen en jongeren moeten worden beschermd tegen alle vormen van geweld, ook politiegeweld. De overheid moet dan ook inzetten op **preventie van geweld.**

Het pleidooi van het Kinderrechtencommissariaat om een **kindtoets** te integreren in het politiewerk is gestoeld op deze artikels van het VN-Kinderrechtenverdrag. De kindtoets speelt in drie fases een rol:

- Voor de interventie moet de politie stilstaan bij de vraag of er jongeren aanwezig zijn en hoe dit hun aanpak beïnvloedt;
- Tijdens de interventie overgaan tot een kindvriendelijke aanpak, rekening houdend met de context;
- Na de interventie tijd te maken voor evaluatie, reflectie over de interventie en het verloop ervan met eventueel ruimte tot herstel.

Op die manier worden artikel 17 van het VN- Kinderrechtenverdrag dat het recht inhoudt op toegankelijke en begrijpelijke informatie en artikel 37 dat minderjarigen beschermt tegen onrechtmatige vrijheidsberoving en foltering of een andere vernederende behandeling, beter gegarandeerd.

Tot slot, vormt een **efficiënt, toegankelijk, kindvriendelijk en transparant klachtenmechanisme** in de vorm van een aangepast loket voor minderjarigen een belangrijk sluitstuk bij de toepassing van een kindtoets in het politiewerk.⁴

⁴ Zie hiervoor ook <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>